

Związek reform prawa cywilnego z reformami administracyjnymi w Księstwie Warszawskim

Abstrakt

W artykule przedstawiono związek reform prawa cywilnego z reformami administracyjnymi w Księstwie Warszawskim. W obydwu tych dziedzinach reformy przeprowadzone w Księstwie Warszawskim polegały na przeniesieniu do Księstwa rozwiązań opartych na wzorach francuskich, prawie w ogóle nieuwzględniających dotychczasowych rozwiązań polskich. Wprowadzenie do Księstwa kodeksu Napoleona, francuskiego kodeksu postępowania cywilnego i francuskiego kodeksu handlowego miało wpływ nie tylko na obowiązujące prawo, ale również na tworzoną organizację sądownictwa, a także administracji i podziału administracyjnego w Księstwie. Najważniejszą rolę miało wprowadzenie kodeksu Napoleona, który mimo oporów, dzięki ministrowi sprawiedliwości Feliksowi Łubińskiemu stał się prawem obowiązującym w Księstwie i przetrwał nawet jego upadek, wywierając istotny wpływ na dalszy rozwój prawa cywilnego na ziemiach polskich. Nie miały natomiast takich szans reformy administracyjne, aczkolwiek stały się one załącznikiem nowoczesnej administracji na ziemiach polskich.

Słowa kluczowe

Feliks Łubiński, kodeks Napoleona, Księstwo Warszawskie, podział administracyjny, porządek sądowy, wpływy francuskie.

W nadanej dnia 22 lipca 1807 r. przez Napoleona Bonaparte konstytucji Księstwa Warszawskiego przesądził on – nie pytając Polaków o zgodę – nie tylko o ustroju Księstwa Warszawskiego, ale także częściowo o mającym obowiązywać w nim porządku prawnym, opartym na Kodeksie Napoleona, francuskim kodeksie postępowania cywilnego i francuskim kodeksie handlowym. Oczywiście najważniejsza rola przypadła Kodeksowi Napoleona wykraczająca poza samo znaczenie jego jako kodeksu cywilnego; była to rola motoru postępu¹. Mimo przyjętej – w ślad za Francją – zasady podziału władzy konstytucja Księstwa Warszawskiego przewidywała pewne związki między porządkiem prawnym (rozdział IX Konstytucji) a wprowadzonym w Księstwie podziałem kraju i administracją (rozdział VIII Konstytucji).

Dopełnienie rozdziału VIII Konstytucji w odniesieniu do porządku prawnego przewidzianego w rozdziale IX przyniósł dekret z dnia 7 lutego 1809 r. o organizacji władz administracyjnych departamentowych i powiatowych, na mocy którego rozciągnięto moc obowiązującą Kodeksu Napoleona na departamenty pogalicyjskie².

¹ S. Grodziski, *Wpływ Code civil oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, T. LVII, z. 2, s. 61.

² A. Bereza, *Pozycja monarchy w Księstwie Warszawskim*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2012, t. 12, s. 17.

System organów administracyjnych tworzonych w Księstwie Warszawskim nawiązywał do systemu francuskiego, opartego na prawie administracyjnym francuskim, które mimo podkreślania własnej odrębności nigdy nie zerwało złożonych związków łączących je z prawem cywilnym³. W Księstwie Warszawskim było to chyba bardziej widoczne niż w napoleońskiej Francji.

Konstytucja w art. 69 przewidywała, iż Kodeks Napoleona będzie prawem cywilnym Księstwa Warszawskiego. Został on zaś wprowadzony w życie dekretem królewskim z dnia 27 stycznia 1808 r. By mógł być ten kodeks stosowany w Księstwie, musiała być stworzona odpowiednia organizacja sądów, ta zaś została dostosowana do podziału administracyjnego Księstwa, przy czym i odnośnie do organizacji sądów, i podziału administracyjnego, przeniesiono do Księstwa rozwiązania francuskie.

Konieczność przyjęcia takiego rozwiązania omawiano na 124 sesji Rady Stanu Księstwa Warszawskiego w dniu 3 maja 1808 r., przy okazji rozpatrywania sprawy procedury cywilnej mającej obowiązywać w Księstwie. Referujący tę kwestię referendarz Onufry Dominik Wyczechowski stwierdził, iż:

przy układaniu wszelkich urzędzeń administracji publicznej, a zatem i przy organizacji sądownictwa cywilnego, musiała być wzięta zasada stosowania się do administracji publicznej francuskiej, ile ta stosunkom kraju nie jest przeciwna. Powody te znajdują uzasadnienie w obaleniu wszelkich dawnych urzędzeń polskich i pruskich przez konstytucję i kodeks Napoleona, podług których wprowadzone są wszystkie prawie wydziały administracyjne takie same jak we Francji, nie mogące się zgodzić z bywszymi urzędzeniami polskimi lub pruskimi⁴.

Paradoksalnie opory przeciwko wprowadzeniu Kodeksu Napoleona w Księstwie zgłaszali prawie wyłącznie przedstawiciele administracji i z tego powodu, że przewidywał on rozwody przedstawicieli duchowieństwa, nie zgłaszali ich natomiast ci, którzy mieli go w praktyce stosować, czyli sędziowie. Pierwszy taką wątpliwość wyraził w 1807 r. Stanisław Małachowski, ówczesny prezes Rady Stanu Księstwa Warszawskiego podczas pobytu w Dreźnie i rozmowy z Napoleonem Bonaparte, który „miał mu dać do zrozumienia, że Kodeksu Napoleona nie podaje w Księstwie Warszawskim za nieodzowne prawo, ale tylko wystawia go za wzór do naśladownictwa w tym, w czym może być on dogodny naszemu krajowi”. Stanowisko to S. Małachowski przedstawił także członkom Rady Stanu na piątej sesji Rady w dniu 16 października 1807 r.⁵ Nawet na dwa tygodnie przed terminem wprowadzenia Kodeksu Napoleona w Księstwie Warszawskim, na 98 sesji Rady dnia 14 kwietnia 1808 r., jej prezes, którym był już wtedy Ludwik Gutakowski, wnosił o przedłużenie terminu wprowadzenia Kodeksu Napoleona, bo przygotowania do tego, szczególnie organizacji sądownictwa, nie były jeszcze zakończone. Wniosek ten poparli minister spraw wewnętrznych Stanisław Breza i minister policji Aleksander Potocki, a na następnej sesji Rady Stanu (dnia 15 kwietnia 1808 r.) poparł go również

³ J. Jeżewski, *Administracja pod rządem prawa cywilnego. Z badań porównawczych nauki prawa administracyjnego*, Wrocław 1974, s. 57.

⁴ *Protokoły Rady Stanu Księstwa Warszawskiego*, T. I, cz. 1, wydał B. Pawłowski, Toruń 1960, s. 312-313.

⁵ *Ibidem*, s. 12.

minister skarbu Tadeusz Mostowski. Odmiennego zdania był natomiast minister sprawiedliwości Feliks Łubieński, który nie miał wyboru i twierdził, że jest zupełnie gotowy do tego, by wprowadzić Kodeks w Księstwie Warszawskim⁶. Wszystkie te dyskusje okazały się jałowe, gdyż dnia 13 kwietnia 1808 r. król Fryderyk August wydał dekret, w którym nakazał publiczne i uroczyste wprowadzenie Kodeksu Napoleona w Księstwie Warszawskim w oznaczonym terminie⁷, czyli dnia 1 maja 1808 r. O tym dekreście członkowie Rady Stanu zapewne nie wiedzieli, ponieważ poinformował ich o nim minister sprawiedliwości F. Łubieński dopiero na 102 sesji Rady w dniu 21 kwietnia 1808 r.⁸ Dzięki swojemu uporowi F. Łubieński, początkowo jego przeciwnik, a później jego zwolennik, przekonał podległe sobie ogniwa administracji Księstwa do nowego prawa, czyli Kodeksu Napoleona⁹.

Stało się to wbrew stanowisku Rady Stanu, która temu była przeciwna. Wprowadzenie Kodeksu w życie przypadło ludziom, którzy obsadzeni przez cesarza na stanowiskach rządowych nie ukrywali wrogości do urzędzeń francuskich w ogóle, a do Kodeksu Napoleona w szczególności¹⁰.

Na marginesie można dodać, że urzędnicy Księstwa podlegali Kodeksowi Napoleona już od czterech i pół miesiąca. Nastąpiło to na mocy dekretu królewskiego z dnia 19 grudnia 1807 r., stanowiącego dopełnienie tytułu XI ustawy konstytucyjnej, który to tytuł – *Urządzenia ogólne* – dotyczył urzędników i funkcjonowania urzędów w Księstwie Warszawskim. Zaś art. 3 wspomnianego dekretu królewskiego przewidywał utratę obywatelstwa, która skutkowałą także niemożnością sprawowania urzędów w Księstwie, w przypadku, gdy ktoś nie chciał złożyć przysięgi wierności królowi, a także przez tych wszystkich, którzy znajdowali się w sytuacjach objętych Kodeksem Napoleona¹¹. Chodzi tu o dział drugi tytułu pierwszego księgi pierwszej Kodeksu zatytułowany *O utracie praw cywilnych*, który miał także zastosowanie do urzędników Księstwa.

Ważnym elementem przygotowań do wprowadzenia w Księstwie Warszawskim Kodeksu Napoleona – oprócz utworzenia właściwej organizacji sądownictwa – było także utworzenie Szkoły Prawa w Warszawie. Również i ją oparto na francuskich wzorach Szkół Prawa (*Academies de Législation*), kształcących przyszłe kadry sądownictwa i administracji¹². Powstała ona na mocy dekretu królewskiego z dnia 18 marca 1808 r. Dekret w art. 2 przewidywał, że będą dawane w niej nauki: prawa natury, cywilnego, rzymskiego, Kodeksu Napoleona, prawa kryminalnego i wszelkie stosunki z administracją, policją i prawem publicznym¹³. Zadaniem jej miało być „wskazywanie drogi tym, którzy pragną zgłębić Kodeks Napoleona Wielkiego i ułatwić im szerszą znajomość

⁶ *Ibidem*, s. 249-251.

⁷ *Ibidem*, s. 250-251.

⁸ *Ibidem*, s. 257.

⁹ S. Grodziski, *op. cit.*, s. 65.

¹⁰ K. Sójka-Zielińska, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2007, s. 196.

¹¹ Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego [dalej: D.P.K.W.], Warszawa 1810, T. I, nr 1, s. 5-6.

¹² K. Sójka-Zielińska, *op. cit.*, s. 198, 204.

¹³ D.P.K.W. 1810, T. I, nr 11, s. 296-297.

prawa”¹⁴. Warto dodać, że w 1811 r. Szkoła Prawa została rozbudowana przez przydanie jej nowoutworzonej Szkoły Nauk Administracyjnych, w której miały kształcić się kadry kierownicze administracji państwowej¹⁵. Połączenie to uzasadniano tym, iż „urzędnicy wydziału sprawiedliwości powinni znać stosunki z administracją, a wzajemnie urzędnicy administracyjni stosunki z sądownictwem”¹⁶. Po sześciu latach od otwarcia niniejszej szkoły nikt nie mógł być dopuszczony do egzaminu na urzędnika bez ukończenia tejże szkoły¹⁷. Powstanie wymienionych Szkół był niewątpliwie dużym sukcesem osobistym ministra sprawiedliwości F. Łubieńskiego (mimo że w zakresie kształcenia urzędników administracji bardziej była to sprawa ministra spraw wewnętrznych), który ustawicznie podkreślał konieczność kształcenia urzędników i w licznych pismach adresowanych do króla ubolewał nad powszechnym brakiem wiedzy fachowej w szeroko rozbudowanym aparacie biurokratycznym Księstwa¹⁸. Celem tych reform było dążenie do stworzenia w Księstwie Warszawskim zawodowej polskiej warstwy urzędniczej.

W Księstwie Warszawskim działały także rady departamentowe i rady powiatowe. Wprawdzie były one w niewielkim stopniu organami o charakterze samorządowym, to jednak w takim stopniu, w jakim nimi były, umowy przez nie zawierane podlegały prawu prywatnemu, a więc cywilnemu¹⁹. Na marginesie warto dodać, że członkom rad departamentowych zwłaszcza w latach 1810-1811 nie przeszkadzało to w podejmowaniu akcji opozycyjnych przeciw Kodeksowi Napoleona, szczególnie przeciwko zawartym w nim przepisom regulującym hipotekę²⁰. Organem doradczym u boku prefekta, zarządzającego departamentem były rady prefekturalne w postępowaniu, przed którymi wykorzystywano instytucje francuskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1806 r., dostosowując je do wymogów administracji²¹.

Wprowadzenie Kodeksu Napoleona w Księstwie Warszawskim przyczyniło się do osłabienia wpływów pruskich i polskich w odniesieniu do ziem byłego zaboru pruskiego, i austriackich w odniesieniu do ziem byłego zaboru austriackiego na system administracji

¹⁴ B. Leśnodorski, *Szkoła Prawa i Nauk Administracyjnych w Księstwie Warszawskim*, [w:] B. Leśnodorski, W. Sobociński, J. Sawicki (red.), *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa 1963, s. 9.

¹⁵ W. Sobociński, M. Senkowska-Gluck, *Ustrój polityczny i administracja*, [w:] J. Bardach, M. Senkowska-Gluck (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, T. III. *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, Warszawa 1981, s. 114.

¹⁶ B. Leśnodorski, *op. cit.*, s. 18.

¹⁷ Art. 2 dekretu królewskiego z dnia 22 maja 1811 r. o przyłączeniu do Szkoły Prawa Szkoły Nauk Administracyjnych; D.P.K.W. 1811, T. III, nr 32, s. 324.

¹⁸ P. Cichoń, *Początki nauczania administracji w Księstwie Warszawskim*, [w:] S. Godek, D. Makiłła, M. Wilczek-Karczewska (red.), *W kręgu nowożytniej i najnowszej historii ustroju Polski. Księga dedykowana Profesorowi Marianowi Kallasowi*, Warszawa 2010, s. 204.

¹⁹ J. Jeżewski, *op. cit.*, s. 86. Natomiast w odniesieniu do gmin we Francji to już w 1804 r. prokurator generalny Philippe Auguste Merlin żądał wniesienia do sądu cywilnego sporu powstałego w toku realizacji umowy cywilnoprawnej zawartej między gminą a osobą prywatną; J. Jeżewski, *Prawo stosowane jako kryterium rozgraniczenia drogi administracyjnej i drogi sądowej*, [w:] A. Doliwa, S. Prutis (red.), *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne*, Warszawa 2012, s. 20.

²⁰ H. Grynwaser, *Kodeks Napoleona w Polsce*, [w:] H. Grynwaser, *Pisma*, T. I, Wrocław 1951, s. 64.

²¹ P. Cichoń, *Wpływy francuskie w administracji Księstwa Warszawskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2013, „Prace Historyczne” 140, z. 1, s. 10-11.

w nich istniejący po przyłączeniu ich do Księstwa Warszawskiego, opierając go na wzorach francuskich²².

W związku z mającym być wprowadzonym w Księstwie Warszawskim francuskim kodeksem handlowym, co nastąpiło dnia 1 maja 1809 r., dekretem królewskim z dnia 16 marca 1809 r. utworzono w większych miastach Księstwa 10 rad handlowych, pełniących funkcje doradczo-administracyjne w zakresie handlowo-przemysłowym²³.

Kodeks Napoleona zawierał także szczegółowe unormowania dotyczące prowadzenia akt stanu cywilnego (tytuł II księgi pierwszej *O aktach stanu cywilnego*). Obowiązek prowadzenia tych akt we Francji spoczywał na merach. W Księstwie Warszawskim sprawa się komplikowała, gdyż recepcji francuskiego modelu administracyjnego dokonano jedynie na szczeblu departamentu i powiatu, nie obejmując nią gmin. Wskutek tego funkcje, które we Francji pełnili merowie, w Księstwie wypełniały różne podmioty. Zasady nominacji urzędników stanu cywilnego uregulowano w *Urządzeniu* ułożonym na sesji rady Ministrów w dniu 21 kwietnia 1808 r.²⁴

Zgodnie z nim wyspecjalizowani urzędnicy stanu cywilnego – niełączący prowadzenia rejestrów stanu cywilnego z inną funkcją publiczną – mieli zostać powołani jedynie w Warszawie. W pozostałych zaś miastach rejestry powierzono prezydentom i burmistrzom, a „we wsiach, w których są parafie, a nie ma znacznej ilości Żydów”, księżom proboszczom. We wsiach zamieszkałych przez licznych różnowierców należało wyznaczyć kogoś innego niż proboszcza – np. organistę. Stan normatywny uległ istotnej zmianie wraz z wejściem w życie dekretu z 13 lutego 1809 r. *Taxa opłat dla Urzędników Stanu Cywilnego tak świeckich, jako i duchownych w Księstwie Warszawskim*. Artykuł 1 tegoż dekretu powierzał prowadzenie akt stanu cywilnego duchownym pełniącym obowiązki parafialne (tak katolickim, jak i należącym do innych wyznań chrześcijańskich). Dekret przewidywał możliwość sprawowania obowiązków urzędników stanu cywilnego przez osoby świeckie tylko w odniesieniu do aktów niezgodnych z prawem kanonicznym (rozwoły, śluby wyłącznie cywilne i ich zapowiedzi). Funkcje te mieli pełnić burmistrzowie i prezydenci miast. Milczeniem pominięto natomiast działalność świeckich urzędników stanu cywilnego w Warszawie i innych miejscowościach. Literalna wykładnia dekretu sugerowałaby zatem, że zostali oni zniesieni²⁵.

By móc orzekać w Księstwie Warszawskim na podstawie Kodeksu Napoleona, konieczna była odpowiednia organizacja sądownictwa, zwłaszcza cywilnego. Dostosowano ją do podziału administracyjnego Księstwa. Określała to instrukcja z dnia 13 maja 1808 r. wydana przez ministra sprawiedliwości Feliksa Łubieńskiego *O organizacji tymczasowej całego sądownictwa cywilnego*. Zgodnie z nią na szczeblu powiatu utworzono sądy pokoju, na szczeblu departamentu – trybunały cywilne, a w miastach handlowych – sądy

²² M. Kallas, *Konstytucja Księstwa Warszawskiego. Jej powstanie, systematyka i główne instytucje w związku z normami szczegółowymi i praktyką*, Toruń 1970, s. 141.

²³ *Ibidem*, s. 13-14.

²⁴ P.Z. Pomianowski, *Funkcjonowanie francuskiego modelu rejestracji stanu cywilnego w Polsce*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, T. LXVII, z. 1, s. 96.

²⁵ *Ibidem*, s. 96-97.

handlowe²⁶. Organom administracji lokalnej w Księstwie Warszawskim powierzono także jurysdykcję w sprawach cywilnych, którą sprawowały one przez prawie siedemdziesiąt lat, do czasu rosyjskich reform sądowych w Królestwie Polskim²⁷.

W praktyce oznaczało to, że w sferze działania administracji publicznej, do której należały zarówno organy administracji, jak i sądowe, mimo że nigdzie w przepisach prawa wyraźnie to nie było oznaczone, zakres stosowania prawa administracyjnego i prawa cywilnego częściowo pokrywały się, zachodziły na siebie²⁸. Dowodem na to może być chociażby fakt ponoszenia przez urzędników Księstwa Warszawskiego odpowiedzialności odszkodowawczej w przypadku wyrządzenia swoim zawinionym czynem drugiej osobie szkody. Podstawą tej odpowiedzialności był art. 1382 Kodeksu Napoleona, zaś ponosił ją za działania uregulowane w przepisach prawa administracyjnego. Na jej potrzeby od niektórych funkcjonariuszy skarbowych i burmistrzów wymagano złożenia kaucji pieniężnych²⁹.

Najściślejsze powiązania pomiędzy prawem a administracją spośród organów Księstwa Warszawskiego występowały w odniesieniu do Rady Stanu. Łączyła ona w sobie funkcje ciała doradczego (przy wszystkich formach prawodawstwa i niektórych czynnościach administracyjnych) z funkcjami jurysdykcyjnymi w kilku naraz odmianach oraz funkcją kontroli nad administracją³⁰.

Funkcje jurysdykcyjne Rady Stanu, w zakresie których miała ona jedynie samodzielny charakter, wyrażały się przede wszystkim jako jedyny dla Księstwa Warszawskiego sąd kasacyjny, rozpatrujący między innymi kasacje od wyroków ostatecznych w sprawach cywilnych, co powinno było stanowić główne jego powołanie. Ponadto rozpatrywała ona także spory między sądami cywilnymi a sądami kryminalnymi i wojskowymi.

Wypełnianie funkcji jurysdykcyjnych przez Radę Stanu jako organu sądowego w stosunku do organów administracyjnych do roku 1810 było utrudnione, do czasu prawnego wyodrębnienia (oddzielenia) od niej Rady Ministrów.

Wraz z wprowadzeniem francuskiego modelu organizacji sądowej w Księstwie Warszawskim pojawiły się nowoczesne organy administracyjno-nadzorcze i pomocnicze wymiaru sprawiedliwości – prokuratura i adwokatura. Prokuratura była instytucją nieznaną w Polsce przedrozbiorowej, toteż jej wprowadzenie w Księstwie Warszawskim było najściślejszym powtórzeniem wzorców francuskich. Urzędy prokuratorskie utworzono jedynie przy wyższych instancjach sądowych. Prokuratorów generalnych powołano przy sądzie kasacyjnym i apelacyjnym, zaś przy trybunałach cywilnych – prokuratorów królewskich i ich zastępców. Główną funkcją prokuratorów była stała kontrola i nadzór z ramienia ministra sprawiedliwości nad sądami i urzędnikami sądowymi.

²⁶ A. Heylman, *Historia organizacji sądownictwa w Królestwie Polskim*, T. I, Warszawa 1861, s. 25.

²⁷ A. Korobowicz, W. Witkowski, *Funkcje sądowe organów administracji lokalnej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1993, T. XLV, z. 1-2, s. 139.

²⁸ J. Jeżewski, *Administracja ...*, s. 9.

²⁹ M. Krzymkowski, *Status prawny urzędników Księstwa Warszawskiego*, Poznań 2004, s. 127.

³⁰ M. Rostworowski, *Rada Ministrów i Rada Stanu Księstwa warszawskiego. Przyczynek do dziejów ich organizacji*, Kraków 1911, s. 15.

Zgodnie z § 7 dekretu królewskiego z dnia 7 lutego 1809 r. w sprawach wniesionych przed sądy cywilne, w których rząd lub kraj był zainteresowanym, prefekt był zobowiązany na piśmie dostarczyć prokuratorowi powody, na jakich prokurator mógłby rzecz publiczną bronić. Analogiczne do obowiązków prefekta miał także obowiązek podprefekt na szczeblu powiatu³¹. Adwokatura natomiast nie była instytucją nową. Przy jej organizacji w Księstwie Warszawskim połączono nowe rozwiązania francuskie z dawną polską tradycją przedrozbiorową³².

Również po przyłączeniu w 1809 r. do Księstwa Warszawskiego części ziem zaboru austriackiego F. Łubieński domagał się, by przyspieszono zaprowadzanie w nowych departamentach konstytucyjnego sądownictwa, prawodawstwa (Kodeks Napoleona) i francuskiej procedury, które podobnie jak wcześniej w Księstwie Warszawskim było powiązane z zaprowadzeniem na tych terenach odpowiednich reform administracyjnych³³.

Natomiast po zajęciu Księstwa Warszawskiego w 1813 r. przez wojska rosyjskie postanowienia Kodeksu Napoleona stały się inspiracją do reform administracyjnych. Tym razem jednak takich, które były skierowane przeciwko Kodeksowi w 1814 r., bowiem powołano Komitet Organizacyjny Cywilny, którego zadaniem było zastąpienie prawodawstwa napoleońskiego kodyfikacją narodową. Już pierwszym zadaniem, jakie postawił przed Komitetem car Aleksander, była reforma systemu administracji Księstwa Warszawskiego, drugim zaś zmiana i zastąpienie Kodeksu Napoleona i francuskiej procedury sądowej obowiązujących w Księstwie³⁴.

W instytucjach ustrojowo-administracyjnych i w porządku prawno-sądowym Księstwa Warszawskiego najsilniej zaznaczyły się wpływy francuskie³⁵. W przypadku administracji wpływy francuskie nie przetrwały po upadku Księstwa Warszawskiego, recepcja bowiem rozwiązań francuskich w tym zakresie miała charakter powierzchowny. Przetrwała natomiast i to dosyć dobrze upadek Księstwa Warszawskiego recepcja francuskiego prawa cywilnego, szczególnie Kodeksu Cywilnego, co najlepiej świadczy o jakości przyjętych w nim rozwiązań.

The relationship between civil law reforms and administrative reforms of Warsaw

Abstract

The article presents the relationship between civil law reforms and administrative reforms in the Duchy of Warsaw. In both these areas, the reforms carried out in the Duchy of Warsaw consisted in the transfer of solutions based on French models to the Duchy of Warsaw, almost completely disregarding the existing Polish solutions. The introduction of the Napoleon's Code, the French Code of

³¹ D.P.K.W. 1810, T. I, nr 8, s. 167.

³² G. Smyk, *Francuskie prawo i instytucje ustrojowe w Księstwie Warszawskim*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2007, Sectio F, vol. LXII, s. 45.

³³ J. Iwaszkiewicz, *Kodeks Napoleona a Księstwo Warszawskie po 1809 roku*, Warszawa 1914, s. 334.

³⁴ J. Przygodzki, *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813-1815. Organizacja i działalność*, Wrocław 2002, s. 179.

³⁵ G. Smyk, *op. cit.*, s. 50-51.

Civil Procedure and the French Commercial Code to the Duchy had an impact not only on the applicable law, but also on the organization of the judiciary as well as administration and administrative division in the Duchy. The most important role was the introduction of the Napoleonic Code, which despite many objections, thanks to Minister of Justice Feliks Łubiński, became the law in force in the Duchy, and survived even its collapse, exerting a significant influence on the further development of civil law in Poland. On the other hand, administrative reforms did not have such opportunities, although administrative reforms became the nucleus of modern administration in Polish territories.

Key words

Feliks Łubiński, Napoleon's code, Duchy of Warsaw, administrative division, judicial order, French influence.

Dr hab. Józef Koredczuk – prof. nadzw. UW r w Zakładzie Powszechnej Historii Państwa i Prawa Instytutu Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Literatura

- Bereza A., *Pozycja monarchy w Księstwie Warszawskim*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2012, t. 12
- Cichoń P., *Początki nauczania administracji w Księstwie Warszawskim*, [w:] S. Godek, D. Makiłła, M. Wilczek-Karczewska (red.), *W kręgu nowożytnej i najnowszej historii ustroju Polski. Księga dedykowana Profesorowi Marianowi Kallasowi*, Warszawa 2010
- Cichoń P., *Wpływy francuskie w administracji Księstwa Warszawskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2013, Prace Historyczne 140, z. 1
- Grodziski S., *Wpływ Code civil oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, T. LVII, z. 2
- Grynwaser H., *Kodeks Napoleona w Polsce*, [w:] H. Grynwaser, *Pisma*, T. I, Wrocław 1951
- Heylman A., *Historia organizacji sądownictwa w Królestwie Polskim*, T. I, Warszawa 1861
- Iwazkiewicz J., *Kodeks Napoleona a Księstwo Warszawskie po 1809 roku*, Warszawa 1914
- Jeżewski J., *Administracja pod rządem prawa cywilnego. Z badań porównawczych nauki prawa administracyjnego*, Wrocław 1974
- Jeżewski J., *Prawo stosowane jako kryterium rozgraniczenia drogi administracyjnej i drogi sądowej*, [w:] A. Doliwa, S. Prutis (red.), *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne*, Warszawa 2012
- Kallas M., *Konstytucja Księstwa Warszawskiego. Jej powstanie, systematyka i główne instytucje w związku z normami szczegółowymi i praktyką*, Toruń 1970
- Korobowicz A., Witkowski W., *Funkcje sądowe organów administracji lokalnej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1993, T. XLV, z. 1-2
- Krzymkowski M., *Status prawny urzędników Księstwa Warszawskiego*, Poznań 2004

- Leśnodorski B., *Szkoła Prawa i Nauk Administracyjnych w Księstwie Warszawskim*, [w:] B. Leśnodorski, W. Sobociński, J. Sawicki (red.), *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa 1963
- Pomianowski P.Z., *Funkcjonowanie francuskiego modelu rejestracji stanu cywilnego w Polsce*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, T. LXVII, z. 1
- Przygodzki J., *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813-1815. Organizacja i działalność*, Wrocław 2002
- Rostworowski M., *Rada Ministrów i Rada Stanu Księstwa Warszawskiego. Przyczynek do dziejów ich organizacji*, Kraków 1911
- Smyk G., *Francuskie prawo i instytucje ustrojowe w Księstwie Warszawskim*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2007, Sectio F, vol. LXII
- Sobociński W., Senkowska-Gluck M., *Ustrój polityczny i administracja*, [w:] J. Bardach, M. Senkowska-Gluck (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, T. III. *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, Warszawa 1981
- Sójka-Zielińska K., *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2007

